

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU KOMPONISTU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU MĀKSLINIEKU SAVIENĪBAS
L A I K R A K S T S

1945. G.

26. OKTOBRĪ

NR. 41

Kārlis Krauliņš

Padomju demokrātija

1946. gada 10. februārī PSRS Augstākās Padomes Prezidijs noteicis visā Savienībā PSRS Augstākās Padomes abu palātu vēlēšanas. Tā ir jauna liecība tam, ka padomju zeme atkal pārgājusi mierīgas attīstības periodā. Pēc 8 gadiem visas padomju tautas atkal vēlē savu augstāko valsts varas organu, padomju demokrātijas spīgtāko izteicēju.

Padomju valsts ir pilnīgi jauna tipa valsts. Tā radusies Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas rezultātā, sakaujot carismu, muižniecību un buržuaziju, nodibinot brīvo strādnieku un zemnieku varu. Padomju valsti nīknās cīņās ar savu un visu kapitālistisko zemju buržuaziju, varonīgā sociālistiskā darbā, boļševīku partijas vadībā uzcēla krievu, ukraiņu, baltkrievu, uzbeku, kazachu, gruzīnu strādnieki, zemnieki un inteliģence. Viņi zināja, ka ceļ paši savu valsti, tādēļ to cēla ar cilvēces vēsturē vēl neredzētu entuziasmu, pašizliedzību un revolūcionāru novātoru drosmi.

Jau padomju valsts sākumā Ļeņins teica: «Nekad neuzvarēs to tautu, kurā strādnieki un zemnieki savā vairākumā uzstādījuši, sajutuši un ieraudzījuši, ka viņi aizstāv savu, Padomju varu — darba ļaužu varu, ka aizstāv to lietu, kuŗas uzvara viņiem un viņu bērniem nodrošinās iespēju baudīt visus kultūras labumus, visus cilvēka darba augļus». Un to jo spilgti pierādīja ne vien padomju strādnieku un zemnieku varonīgā cīņa pilsoņu kara gados par savu valsti, bet arī vēlākajos miera gados, atjaunojot un tālāk ceļot neredzēti straujos tempos sociālistisko rūpniecību, lauksaimniecību un kultūru. Cilvēces vēsturē daudzas valstis zināmos periodos ir strauji attīstījušās, uzplaukušas, bet tādas vētrains tempus kā PSRS neviena valsts nav parādījusi. Rūpniecības produkcija vien no 1929. gada līdz 1938. gadam bija pieaugusi 4,8 kārtīgi, (kapitālisma pasaulē turpretim tā visu laiku šaus gados bija atradusies zem 1929. gada līmeņa). Tautas ienākumi 10 gadu laikā (1928.—1938.) bija pieauguši četrkārt, augstāko mācības iestāžu audzēkņu skaits no 1927. līdz 1937. gadam bija pieaudzis vairāk nekā trīskārtīgi (no 159.800 par 550.000) un tālu pārsniedza visu Eiropas lielvalstu (Vācijas, Itālijas, Anglijas, Francijas) un Japānas studentu skaitu kopā ņemot (drusku vairāk par 400.000).

Tie ir fakti, kas liek secināt, ka šodien PSRS darba ļaužu saimnieciskā un kultūralā labklājība būtu tālu pārsniegusi pat visdrošākos sapņus, ja vien 1941. gadā nodevīgais ienaidnieks nebūtu iebrucis padomju zemē un vairāk nekā četrus gadus zvēriski (Turpinājums 2. lappusē)

PSRS AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJA DEKRĒTS

PAR LATVIJAS PSR TAUTAS MĀKSLINIECES
B. F. RŪMNICES APBALVOŠANU AR DARBA SARKANĀ
KAROGA ORDENI

Par izcilēm nopelniem skatuves mākslā, sakarā ar 80. dzimšanas dienu, apbalvot Latvijas PSR Tautas mākslinieci Bertu Friča meitu Rūmnieci ar Darba Sarkanā Karoga ordeni.

PSRS Augstākās Padomes Prezidiņa Priekšsēdētājs **M. Kaļiņins**
PSRS Augstākās Padomes Prezidiņa Sekretārs **A. Gorkins**

Maskavā, Kremli,
1945. gada 22. oktobrī.

BERTAS RŪMNICES 80. šūplāsvētkos

1945. gada 21. oktobris — lieli svētki ne vien Tautas māksliniecei Bertai Rūmnieci, bet visai latviešu tautai, kas devusi reālus paraugus mākslinieces neskaitāmajiem skatuves tēliem un allaž apbrīnojusi Rūmnieces skatuves ģeniju.

Mākslinieces 80. dzimšanas dienu Valsts Drāmas teātris izrādīja Rūdolda Blaumaņa lugu «Pazudušais dēls» ar jubilāres piedalīšanos. Tikko Aza (Rūmniece) iznāca no kalpu istabiņas Roplaini pagalmā, visa teātra zāle un balkoni pēkšņi kļuva šalčoša aplausu jūra. Turēdama uz saviem pleciem gadus kā rudenī ražīga ābele augļus, viņa tomēr šivakara spēlē spēja parādīt lielu spraigumu un tādu psiholoģisku dziļumu, ka labāku Azas tēlu nevar pat iedomāties.

Jubilāres godināšanas aktu, kas notika pēc izrādes, ievadīja Mākslas lietu pārvaldes priekšnieka Fr. Rokpeļņa apsveikuma runa, kurā viņš latviešu tautas un visu mākslas un kultūras darbinieku vārdā silti sveica gaviļnieci un norādīja, ka sirmā skatuves māmuļa tik cieši

saaugusi ar teātra vēsturi kopš Alunāna laikiem, ka viss līdzšinējais latviešu teātris un Bertas Rūmniece — nešķiramas lietas: kopā ar viņas talanta augšanu izaugusi uz veco, skaisto tradīciju pamata arī mūsu modernā teātra kultūra.

Tautas mākslinieks R. Bērziņš apsveikuma vārdos pārsveida tīlu no tagadnes uz pagātni, uz tiem laikiem, kad Rūmnieces talants sāka izplaukt spēlē ar brāli Michelsonu, Duburu, Akmentīnu, Mierlauku. «No šīs slaveno veco aktieru plejādes, mīļo gaviļniec, tu esi palikusi viena, kas velti savu mākslu jaunajam laikmetam...»

Tālāk jubilāri sveica Nopelniem bagātā māksliniece E. Pakule, Nopelniem bagātais mākslas darbinieks A. Lapīns.

LP Rakstnieku savienības vārdā sveicienus un vēstuli nodeva K. Krauliņš.

Valsts Dailes teātra kolektīva vārdā apsveica Nopelniem bagātais mākslas darbinieks Ed. Smilģis un Nopelniem bagātā skatuves māksliniece L. Bērziņa.

Vēl jubilāri ar ziediem, dāvanām un atzinības vārdiem sumināja Strādnieku, Jaunatnes, Krievu un Jelgavas teātru pārstāvji, Drāmas teātra studijas audzēkņi, Mākslas darbinieku arodbiedrība, Arodbiedrību centrālā padome, VEF pārstāvji, laikrakstu redakciju pārstāvji un aktieri. Patīkami bija dzirdēt Rēzeknes teātra pārstāvja solījumu: «Lai gan mūsu kultūras un teātra dzīve veidojas uz karā izpostītās pilsētas drupām, tomēr aktieru kolektīvs savā jauniesāktajā darbā appēnīs cītīgi strādāt, ņemot par paraugu Jūsu slaveno mākslas ceļu».

Beigās Drāmas teātra mākslinieciskais vadītājs A. Austrīņš pasniedza jubilārei lauru vainagu.

Vēl ilgus veiksmīgus darbus gadus latvju teātra veterānei!

K. Atzpara

Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Fr. Rokpeļnis, jubilāre Berta Rūmniece, Valsts Drāmas teātra mākslinieciskais vadītājs A. Austrīņš, aktrise Miezīte un aktieris Svare. Foto A. Raugze

(Turpinājums no I. lpp.)

postijis visu, ko padomju laudis grūtā, bet milzu panākumiem vainagojā darbā bija uzcēlušī.

Lielais Tēvijas karš bija smags pārbaudījums Padomju Sociālistisko Republiku Savienībai, bet tas arī pierādīja, ka padomju iekārta, padomju kultūra, padomju tehnika un lauksaimniecība ir pārākas par kapitālistiskās saimniecības sistēmu, ka padomju cilvēks ir morāli spēcīgāks par kapitālistisko cilvēku. Padomju Savienība fašistisko Vāciju ar visu Rietumeiropas kontinenta kara tehniku, cilvēku un saimnieciskajiem resursiem uzvarēja ne tādēļ, ka Vācija būtu vāja, bet gan tādēļ, ka Padomju Savienība izrādījās stiprāka. Visgrūtākajās, viskritiskākajās tīniskās cīņas brīžos Padomju Savienība cīnījās bez Padomju Baltijas, Padomju Baltkrievijas, Ukrainas, Krimas, Kubānas pārtikas un rūpniecības resursiem, bet panāca lūzumu kara gaitā, atsveda ienaidnieku no Staļingradas, Kaukaza, Leņingradas. Uzvarēja tādēļ, ka Staļina piecu gadu laikā bija radīta spēcīga sociālistiska industrija un kolektīva lauksaimniecība. Uzvarēja tādēļ, ka padomju iekārta pavēra milzu iespējas sociālistiskam darbam un rūpniecības pārkārtošanai Sarkanās Armijas aizmugurē. Padomju iekārta, padomju saimniecības sistēma izglāba mūsu Dzimteni no bojā ejas, — rakstīja Pravda 1944. gada 31. janvārī.

Atkal attaisnojās lielā Leņina tālredzīgie vārdi, ka neuzvarama ir tauta, kurā strādnieku un zemnieku vairākums sajūtusi, ka viņi aizstāv savu valsti, savu varu, savu dzīvi. Frontē un aizmugurē padomju laudis parādīja vislielāko spēku, morālo un fizisko izturību, varonību, kādu cilvēce pat vislielākajos brīvības cīņu brīžos nebija pieredzējusi. Vācieši pārvērta drupās Staļingradu, Minsku, Kijevu, gadiem turēja ielenkumā, pushadā, pat badā, nemitīgā bombardēšanā Leņingradu, nomicija un noslepka voja miljoniem padomju pilsoņu, bet padomju cilvēka garu uzveikt nespēja. Kādēļ? Vai brīnumus palīdzēja padomju tautām? Nē! Vēsture gadu simtiem apbrīnos padomju cilvēku spēku šai lielākajā kaujā zemes virsū, bet šis spēks radās tādēļ, ka padomju kaujā, kas vēl pirms tam bija bijusi mierīgās padomju dzīves cēlāji — strādnieki, zemnieki, skolotāji, inženieri, mākslinieki, sociālistiskā darba pirmrindnieki — stacionārieši un trieciennieki, zināja, ka viņi aizstāv nevis kapitālistisku zemi, bet pirmo sociālisma valsti pasaulē, kas vienīgā viņiem spēj garantēt īsti cilvēciņu dzīvi. Sociālistiskā darba varoņi frontē pārvērtās Tēvijas kara varoņos.

Šie cilvēki bija augstā padomju demokrātijā, tos bija saiedzījis un pārkalis sociālistiskais darbs, rādījusi Leņina-Staļina pašreizlīdzīgāko un izturīgāko cīnītāju partija, stiprinājis padomju tautu nelaužamās draudzības morālais spēks, skaidrojis padomju humānismu. Viņus vadīja kaujā Staļina ģenijs un autoritāte. Viņi cīnījās kā padomju Dzimtenes patrioti, pļecu pie pleca ar varonīgo krievu tautu cīnījās ukraiņi, baltkrievi, kazachi, uzbeki, igauņi, latvieši un citas tautas. Un uzveica.

Arī latvju strādniekiem, latvju lidotājiem, latvju partizāniem ne tikai naidis pret iebrocēju deva spēku uzveikt — nostāvēt līdz kaklam ūdeni ienaidnieka ložu un mīnu viesulī, izbrīst Rusus purvājos, izlauzties cauri ienaidnieka zenīta nāves sienai nakts debesīs, mēnešiem un gadiem cīnīties pašā ienaidnieka midzenī. Nē, ne tikai naidis. Naidis viens pats drīz vien var sabrukt nespējā, tapt akis un pats sev bīstams, ja to nevada un neapauglo mīlestība. Mīlestība pret Padomju Latviju, sapnis par Padomju Latviju, kas pēc kara atkal celsies kā Fenikss no pelniem, bija tas, kas deva viņiem nesadrāpājama vīra spēku un varoņa stāju spītēt visām briesmām, pacelties vēl jo augstāk visā cilvēcīgajā lielumā, jo briesmīgāk trakvoja ienaidnieks. Latvju kaujasvīri bieži vien iecirtās niecīgā padomju zemes stūrī un neatgāja ne soli. Cīņā par padomju zemi dzima milži. Tos dzemdināja padomju zemes spēks, padomju rūpnieku un skolu darbā iekvēlojušās asinis, padomju demokrātijā izaugušā mīlestība pret tautu un dzimteni.

Arī intelīgences tikai Padomju demokrātijā bija īsti sajūtusi, kāds spēks un nozīme ir viņas radošajam darbam, kādas neapņemamas perspektīvas paveras viņas ideju un sapņu realizācijai. Kas gan cits lika padomju rakstniekiem, gleznotājiem, komponistiem — lielākajam jaunrades spēkam, kāds vien jebkad bijis kādā tautā, — kopā ar boļševiku partiju tik dedzīgi cīnīties par Dzimtenes brīvību, ja ne radošā, plašo ideju bagātā darba iespējas, kādas viņi bija sajūtusi padomju demokrātijā? Padomju rakstnieki un mākslinieki Tēvijas kara laikā bija visur, kur vien padomju dzimtenes cīnītājiem bija vajadzīgs dzīvs, kvēls padomju patriota vārds, ierosinošs tēls. Un, atraduši īsto radīšanas avotu — pilnīgi sakusdami ar tautas sūpēm, prieku un cerībām, savā mākslā viņi kļuva vēl spēcīgāki, vēl jo lielāki. Uz padomju literatūru un mākslu tagad ar dziļām simpatijām skatās visa progresīvā cilvēce, jo tā veidojusies un briedusi padomju humānās demokrātijas augstākajās idejās — naidā pret šķiru ekspluatāciju, tautu brālību, padomju patriotismā, individuāla nesaulājamā morālajā spēkā un darba varonībā. Aleksejs Tolstojs, Nikolajs Tichonovs, Ilja Erenburgs, Vasilijis Grosmans, Boris

Gorbatovs, Aleksandrs Korņeičuks, Konstantīns Simonovs, Mihailis Isakovskis, Maksims Riļskis, Pauls Tičins, Janka Kupala, Džambuls, Sameds Vurguns, Avelīks Isaļevs, Andrejs Upijs, Vilis Lācis, Jānis Sudrābkāns — tie ir vārdi, kas kara bāismās paceļas kā gaisiņās cilvēciņas lāpas. Tiem cienīgi pievienojas komponisti D. Šostakovičs, G. Popovs, S. Prokofjevs, A. Aleksandrovss, gleznotāji A. Gerasimovs, S. Gerasimovs, V. Serovs, Manizers u. tādādi citi. Taisni kara gados, aizstāvot padomju demokrātijā, savai mākslai viņi atraduši lietišķo spēku.

«Kara pieredze liecina, ka padomju iekārta izrādījies ne tikai labākā organizācijas forma zemes ekonomiskajam un kultūrturam uzplaukumam mierīgās celtniecības gados, bet arī labākā visu tautas spēku mobilizācijas forma, lai dotu pretstieni ienaidniekam kara laikā,» teica biedrs Staļins 1943. gada 6. novembrī.

Un tagad, nekūns cīņās aizstāvējušas savu demokrātisko valsti pret vācu iebrocējiem un sakāušas fašismu, sākdamos atkal mierīgās celtniecības darbu, padomju tautas stājas atkal pie sava augstākā valsts organa vēlēšanām, lai joprojām realizētu visas lielajā Staļina Konstitūcijā izteiktās un nodrošinātās nedemokrātiskās tiesības. Augstāko Padomē vēlē, aizklāti balsojot uz vispārēju, vienlīdzīgu un tiešu vēlēšanu tiesību pamata visi PSRS darba ļaudis, kas sasnieguši 18 gadu vecumu, neatkarīgi no viņu rases, tautības, piederības, dzimuma, ticības, izglītības cēņa, pastāvīgās dzīves vietas, sociālās izcelšanās, mantas stāvokļa un agrākās nodarbibas (izņemot personas, kas psihiski nenormālas, vai arī kurām tiesa atņēmusi vēlēšanu tiesības). Staļina Konstitūcijas — padomju demokrātijas pamata likuma — dziļo demokrātismu pierāda arī tas, ka Tautību Padomē nepilnas divus miljonus lielā latviešu tauta ievēl tikpat deputātu, cik ap 100 miljonu lielā krievu tauta — katrā 25 deputāts. Tādas cīņas pret citām tautām, kāda ir brālīgajā Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā, nav nekur citur pasaulē. Tautu nacionālo interešu un ipatību ievērošana ir staļiniskās nacionālās politikas pamats. Biedrs Staļins aizrāda, ka partijas uzdevums ir patīdēt nacionālām padomju republikām «attīstīt un nostiprināt padomju valsti iekārtu tādās formās, kas atbilst šo tautu nacionālajām īpatnībām». To garantē Staļina Konstitūcija, un tas ir viens no iemesliem ne vien 70 dažādo padomju tautu nelaužamai draudzībai un šīs draudzības visu uzvarētājam spēkam, bet arī šo tautu varenajam kultūrturam un saimnieciskajam uzplaukumam.

Padomju Savienība ir kļuvusi neuzvarama un progresīva valsts tosmi tādēļ, ka tā ir padomju demokrātijas valsts, ka tā ir pašu strādnieku un zemnieku valsts, sociālisma valsts, kuras iekārta un varu darba ļaužu masas atzīst par savu. Tāpēc tās padomju vēlēšanās, tāpat kā darbā un cīņās, saukļaujas ap savu avangardu — Leņina-Staļina partiju.

TOP LATVIEŠU KINO MĀKSLA

Š. g. 19. oktobrī LP Rakstnieku savienībā bija pulcējusies literātu saime, lai noklausītos Latvijas PSR Mākslas filmu kino studijas vadītāja b. Kivas priekšlasījumu par kino scenārija problēmām. Kino studija Rīgā nodibinājusies kopš 2—3 mēnešiem un atrodas vēl attīstības stadijā. Tā kā neviena studija nevar organizēties bez rakstniekiem, tad b. Kiva klātesošos rakstniekus iepazīstināja ar scenārija tapšanas fāzēm un rakstnieka — scenārista uzdevumiem. Lai gan izstrādāt scenāriju nav viegli, tomēr tam jāveidojas lielā pacilātībā, jo tikai Padomju Latvijā varēja rasties tik labi priekšnotekumi kinofikācijas attīstībai.

Scenāriju radīšanā izšķir trīs fāzes: 1) autors apm. 10 lappusēs izkārto scenārija sīžetu, parāda tā galveno ideju un iesniedz to studijai.

2) Ja kino studija pieņem šo iesniegumu, tad noslēdz līgumu par libreta sacerēšanu. Libretā autors jau tuvāk izkārto vielu (30—40 lappusēs) — parāda personas, darbības, nosīpē atsevišķas detaļas.

3) Pēdējā fāze ir pats scenārijs (50—70 lappuses, kur jau viss kopā saskaņots un galīgi izveidots).

Scenāriju rakstot, vidējo fāzi (libretu) var arī izlaist. Scenāriju tematika var būt ļoti plaša: gan par padomju laikmeta celtniecību, gan vēsturiskas temas, gan liriski un komēdiju scenāriji. Vienu scenāriju var rakstīt arī vairāki autori. Honorāru lielums atkarīgs no temas grūtuma, termiņa, kvalitātes. Rakstot scenāriju, starp citu, jāievēro ekrāna spēja parādīt daudz sarežģītākus un straujākus sīžeta risinājumus nekā lugā.

Rakstnieks Valdis Grēviņš jau raksta pirmo scenāriju «Vecākais brālis». Cik no debitējam varēja spriest — arī citi rakstnieki sadarbošies ar kino studiju, lai kopīgi izveidotu latviešu kino repertuāru, izmantojot visas tās lielās iespējas, ko diel padomju valdība šis, pie mums maz attīstījis, mākslas nozares iedzīvīšanai.

K. Peisums

Rainis LATVJU MŪZIKĀ

Līdz ar visu tautu godinādama nemirstamā dzejnieka piemīgu, Latvijas Padomju Komunistu savienība divās savās kārtējās darbu apspriedēs š. g. 2. un 16. okt. daudzinaja Raiņa vārdu visskaistākajā eilīnājumā, kāds vienīgi skapražu varā: dzejas vārdu liekot skanēt melodijā, mūzikā. Kuplā skaitā pulcējušies vakaru dalībnieki — literāti, komponisti un dziedātāji — klausījās Raiņa vārdu gan pazīstamās, gan līdz šim vēl nedzirdētās skaņās.

Dziesmu vakaru 16. okt. ievadīja R. Veide, Vilmas Čirules pavādīts, ar tautā sen jau dziedātajām vecmeistara Em. Meingaila dziesmām: «Seno paņiņu» un «Sīkos pīrkstipus» atkārtotajā nodziedāja arī E. Plūksna paša autora pavādījumā.

Mūsu liriskākā un latviskākā dziesmu meistars Alfr. Kalniņa dziesmas ierīti nodziedāja Hermina Sala un R. Veide. Dora Brutāne klausītājus iepazīstināja ar N. Grinfelda komponētajām dziesmām: «Dārgais viesis», «Kad nakts», «Zelta tvaiks», H. Osolītis atskaņoja Laumas Reinholdes «Bij dzija ziema» un «Mana dūda» — divas daudzdomīga satura trimdnieka dziesmas. Zēl, ka, A. Viljumanim izstruktot, klausītāji nedzirdēja A. Zilinska un L. Vignera iepriekšējā reizē atskaņotās dziesmas. Pēc koncerta risinājās pārrunas: tās šķietināja Nils Grinfelds, aktīvi piedaloties Em. Meingailam, Meinhardam Rudzītīm, O. Zviedrim, dziedojotiem Veidem un komponistiem Kalkovam un A. Zilinskim.

Bet, kaut visi mēs esam smēlušies no Raiņa gara spēka — savu dzīvi skaistinājuši un bagātinājuši viņa brīnišķīgajām dziesmām —, isti novērtēt un atzīt Raiņa ģeniju mūsu tautā vēl nebija. To spēj arī tikai jaunais laiks, kas atsaucis ar lieliem vējiem.

Raiņa dzejai vienaldzīgs garām paiet nedrīkst nevienam latviešu komponistam. Dzejnieka ievērojami laikabiedri — komponisti: Emīls Dārzis, Emīls Meingailis, Alfr. Kalniņš, Medīni, Jānis Zālītis — visi ir vairāk vai mazāk meklējuši un raduši mūziku Raiņa vārdiem.

Kūtrāka šai ziņā bijusi skapražu jaunākā audze. Rainim tie pievērsušies līdz šim gaužām maz. Un ja pievērsās, tad dara to dažkārt ne visai rīpīgi, bijīgi, apzinīgi. Ja neiegremdēsies Raiņa dzejas būtībā, tie dzejnieku pašu nekad nesastapa. Uzdevuma lielums, atbildība un grūtības tomēr nekādā ziņā nedrīkstētu atturēt un kavēt nedrošākos vai arī kūtrākos komponistus no tovināšanās Raiņa mūzai. Ar Raini un Raini lieka

augusi mūsu tautā. Vispār, runājot par latviešu komponistu nākotnes pienākumiem pret mūsu Tautas dzejnieku, jāmin svarīgs uzdevums — iedzīvināties Raiņa filozofiskajā un sociāla satura dzejā.

Līdz šim vai visus skapražus valdzinājuši vairāk intīmā, subjektīvā lirika.

Kā istākie intīma stila meistardarbi, šedevri un paraugi

Abulkasems Lahuti
Kemeross, 1946. g. 14. okt.

Latviešu tautai

I

Manai irāņu tautai sens paradums tāds: —
Ja ģimenei svētku brīdis ir kāds,
De kaimiņš tai savu dāvanu dod,
Un visi kopīgi līksmību rod.
Dod katrs cik var, un ja maz dās spēj dot,
Tad arī to saimnieks novērtēt prot, —
Ar devumu savu ikotens grīb teikt: —
Kā draugu tev es atnācu sveikt.
Un laipnīgs un vēlīgs kļūst saimnieku prāts, —
Vai dāvana liela, vai niecīgs tik kāds.
Par to lielais gudrais Maulanījs tū
Stāstu savā gudrības grāmātā: —
No sirds kas tev dāvanu atnes un dod,
Kā draugs tev cienīt un iemīlēt prot.

II

No ista prieka man pārplina sirds,
Kad latviešu mājās svētkuguns mirdz,
Kad veģas šeit dzīve kā nevstāšs zieds,
Ko Ļeņina-Staļina idejas sniedz.
Tie uzvaras svētki, ko latvieši svēti,
Pēc moka un briesmām kas priedēties zin.
Tie uzvaras svētki, prom vilku bars dzīti,
Pēc verdzības naktīm gaišs atavus rīti.
Tā Lēpļeša uzvara, — melnais bruņinieks veikts,
Tā padomju uzvara, — jāšisms ir beigts.
No pasules pleciem nokrauts posts, —
Ar smilt bij mūsu kaņavīrs jožts.

III

Vai zinātnieks, rakstnieks vai mākslinieks,
Tos visus skauj svētkos gaisma un prieks,
Ar darba augļiem galdus tie klāj.
Un strādāt un radīt vairs neapstāj.
Pēc savas tautas sensenajām paražām,
Es nāku šais svētkos ar dāvanām, —
Bet liels nav mans talants, tik varu dot —
Šo dziesmu, ko tikās man sarindot.
Un pateikt tev, latviešu tautā, mans draugs,
Ka mūsu draudzība krāšņāk vēl plauks,
Ka lepns es esmu, ka tumsa še zūd,
Ka lemts te šai skaitajā zemē man būt.
Ak, latviešu tauta, cik laimīga tu,
Kas atguvi dzīvi un brīvību!

Es priedējos, gaisma ka tumsu še māc,
Un jaunu dzīvot ka dzīvot tu sūc:
Lai dzīve šī cēla un laimīga,
Un spoža kā saule un mūžīga.
Tu slavēna esi, un liels ir man prieks,

Tik piesargies, — mūsenais ienaidnieks
Nekad vairs lat tevīm neņēpats klāt
Ar plekti uz akmeņiem dancināt.
Ko dāvāt man maz tev, — šī dziesma tev skau,
No sirds tev to sniedzu, to nejauno man: —
No sirds, kas tev dāvanu atnes un dod,
Kā draugs tev cienīt un iemīlēt prot.

Atdzejojais Jānis Grots

DZEJNIEKS ABULKASEMS LAHUTI R I G Ā

Šinis dienās Rīgā no Maskavas ieradies redzams padomju dzejnieks: Abulkasema Lahuti, pēc tautības irānis. Dzejnieks dzimis 1887. g. Irānā nabadzīgā ģimenē. Pašmācības ceļā ieguvus krietnu izglītību un jau agrā jaunībā sācis piedalīties revolucionārā kustībā. Šis darbības dēļ dzejniekam 1917. gadā sava dzimtene bija jāatstāj un viņš dodas uz Turciju, uz Konstantinopoli. Te viņš sākumā strādā kā vienkārs strādnieks un vēlāk kā skolotājs kādā irāņu skolā, aktīvi nododamies revolucionāro ideju propagandai. Šeit viņa darbībai uz pēdām nāk policija, un dzejnieks atkal atgriežas Irānā, kur to drīz vien arestē. No apcietinājuma viņam izdodas izbēgt un 1921. gadā dzejnieks ierodas Padomju Savienībā, kas tam kļūst par otru dzimteni.

Ilgāku laiku dzejnieks dzīvo Tadžikistānā, kur tāpat kā Irānā runā vienu un to pašu valodu — farsi. Vienkārs, izjustie Lahuti dzejoļi un poēmas drīz vien iegūst lielu atsaucību, ievērību un populāritāti tautā. Bērni skolās tās mācās no galvas, pieaugušie tās dzied un skandē savās sanāksmēs. Tāpēc nav brīnums, ka Tadžikijā daudz skolās un kolektīvos nosaukti dzejnieka vārdā.

Lielā Tēvijas kara laikā Lahuti atradās Vidus Āzijā, kur veica atbildīgus sabiedriskus uzdevumus. Viņš apbraukāja pilsētas un ciemus, aicinādamus un mudinādamus inteliģenci un strādniekus pašatļedzīgi strādāt un palīdzēt frontei. Piebilstams, ka Tēvijas kara laikā Lahuti tadziku tautas vārdā sarakstīja vēstulī dzejā brālīgaijam ukraiņu tautai. Vēstulī, ko sarakstīja desmitiem tūkstošu Tadžikijas strādnieku, iespeida visi abu republiku laikraksti.

Ievērojamākie dzejnieka darbi ir viņa poēmas: «Kremļa», «Mēs uzvarēsīm», «Dārznieks» un «Kalns un spoguļis».

Par izcilu darbību literatūras laukā Lahuti apbalvots ar Ļeņina ordeni un ordeni — Goda Zimi. Savā laikā to apbalvojusi arī Tadžikijas PSR valdība.

Šā gada beigās Maskavas Valsts apgādniecībā iznāks Lahuti darbu izlase — poēmas un dzejoļi (ap 10.000 rindām) vairāku krievu dzejnieku tulkojumā. Tāpat iznāks Lahuti dzejoļu krājums irāņu valodā.

Viesodamies Padomju Latvijā — mūsu galvaspilsētā Rīgā un veselodamies Kemeross, dzejnieks ļoti interesējās par mūsu folkloru un jauno padomju literatūru. Kā īsts padomju patriots un dzejnieks, Lahuti, cienīdams un mīlēdams arī latviešu tautu, uzrakstījis tai vienkāršu, izjustu vēstījumu, kas šeit tulkojumā mūsu laikrakstā parādās pirmiespiedumā.

J. Grots

Trīs SIRDSAPZĪNAS

A. TALCIS

STĀSTS

Inženieris Grasis ar sievu Rasmu palika divi vien Krūklānda v. sarniņā. Saimnieks, aizvadījis ģimeni uz kuģi, pats pēc Rīgas krišanas 13. oktobra pēcpusdienā vēl kravājās ap velospedu un nevarēja lāga šķirties.

— Tātad jūs paliksiet tepat? — Krūklānds jau vairākkārt noprasīja Grašu pārim, kas bija iznākuši atvadīties no saimnieka.

— Tepat, — Grasis vēreiz apstiprināja. Un Rasma piebilda:

— Mūsu sirdsapziņa ir tīra, nav iemesla baidīties . . .

— Tā? — saimnieka acis cauri acenu stikliem pazībeja nīkna uguntiņa. Viņš skanēja lūpas un novērsās. Briķi urbināja ar kurpes purna galu celina granti verandās priekšā. Lai kam pārdomāja vienā nīrkli savas gaitas vācu okupācijas laikā, vai tur neatradīs kaut ko tādu, ka varētu sacīt:

— Mana sirdsapziņa arī tīra . . .

Nesacīja tomēr. Iznēma kabatas lakatiņu un izslaucīja aiz acenēm saradušos mīklumu. Tad, ar sarkastisku smīnu šaurajā sejā sniedzams palicējiem roku, sacīja:

— Nu tad . . . ardievu! Novēlu laimīgu ceļu uz Sibīriju.

— Labāk uz Sibīriju nekā uz eili, — Grasis atbildēja sapicis. — Un ja jau būs lemts tai Sibīrijai nokļūt, tad droši vien satiksīties . . .

— Es tur nebūšu! — Krūklānds atrauca, un atkal pazībeja aiz viņa acenēm uguntiņa. — Es savu likteni nododu Lielvācijas rokās. Ardievu! — viņš saslēdies pacēla roku, kaut gan zests vairs neizlikās visai pārliecināts.

— Laimīgu ceļu! — Grašu pāris nosauca pakal, kad saimnieks stingrā soli centās dzīt savu velospedu. Aiz vārtiem viņš vēreiz atskatījās.

— Nu tad sargājiet manu māju, kamēr nāku atpakaļ, — viņš sauca no vārtiem, bet nu jau viņa balsi varēja saklausīt kaut ko tricoši nedrošu. Briķi vēl pamiņājās, tad pagriezās un salicis dzina tālāk velospedu ar augstu uzsietu mantu nastu.

— Es negribētu būt viņa vietā, — sacīja Grasis, aplīcis roku sievas pleciem. Rasma bija vēl tīrais bērns ar saviem divdesmit divi gadiem. Kastanbrūnais matu vainags pieskārs vīra vaigam. Viņas lūpas, viegli iesārtu krāsu pārviļkatas, ietricējās kā uz raudāšanu:

— Man tomēr viņa zēl. Jāatstāj cilvēkam visa iedzīve. Mūžu plevēsim un cinījies . . .

— Tā jau tā nelaipe, ka tikai mantas dēļ cinījies, — piebilda

Grasis. — Ar elkoņiem lauzies, nu bail no saviem līdzcilvēkiem . . . Bet, žēlot? Nu! . . . Man liekas, viņš mūs pārāk nežēlotu, ja atgrieztos. Es pat nebrīnītos, ja šonakt, vai rīt pēc viņa ierosinājuma šē ierastos žandarmi . . . Tu ievēroji, kā viņš acīm zibsnīja? — — —

Aiz meža kaut kur dunēja un dunēja. Vārijās visa pamale no ziemeļu austrumiem līdz dienvidu vakariem. Briķiem kaut kur tālāk aiz Lielupes, briķiem tepat tuvumā, it kā ciņas jau risinātos visā Jūrmalā.

Nakts bija atkal baiļu pilna. Rīgas virzienā sārtojās pamale. Kā vakarnakt pēc baismīgājiem sprādzieniem sācies, tā vēl joprojām tur blāzmoja visa debessmala. Grašu pāris kļūsdams skatījās, ka pa prieku atstarpām plauksnījās šurpu esīgaina gaisma, plētās un dzisa, dzisa un plētās.

— Nodedzinās mūsu skaisto Rīgu, — čukstēja Rasma, — ai, vācieši, vācieši, ko viņi dara?

— Visu pasauli viņi gatavi noslaucīt, — atsacīja Grasis. — Domā: ja nav viņiem, lai nav arī mums! . . . Bet reiz viņi maksās raudādami. Vai, kā maksās!

Pāri Lielupei no Jelgavas puses takšķēja motors.

— Gustavs nāk, taisies nu uz patvertni! — Grasis vilka Rasmu uz bedri meža malā, kur jau vairākas nakts viņi bija slēpušies no nejausām bumbām, kas varētu viņus uzmeklēt le dzelzceļa malā. Mirkli vēlāk viss mežs Kalnciema ceļa virzienā līdz pašai Rīgai mirgoja gaišās uguns. Milzīgās spuldzes likās izkārtas debesis, dažas tepat koku galotnēs, mežs likās steidzamijs prom no paigās gaismas. Tad kaut kur drāzās lidmašīnas, smagi graudīti norautīja zemi, kā kad milzīs būtu to sātveris un purinājis.

— Es negribētu mirt kaut kur uz ceļa, tad jau labāk tepat, — čukstēja Rasma. Grasis sajūta, ka viņa trīc. Varbūt no bailēm, varbūt oktobra vēso nakšu drebīnātā.

— Vai salti? — viņš dzināja. — Nē. — Bailes? — Es nezinu. Tāda nelāga sajūta. Než kāpēc man iekas, ka pēdējo reizi es tevi jūtu savā tuvumā. Kaut kas pārāk liels un neatvairāms tuvojas.

— Nieki! Sajā dzīves nomalē nekā liels mums vairs nevar atgādīties, — sacīja Grasis. — Cīņas aizies mums garām, mēs kāpsim laukā no patvertnēm un sāksim visu no gala . . .

Un viņiem tiešām likās, ka tie atrodas ārpus dzīves, ārpus tā, kas tur Rīgā, Jelgavā un visā

lielajā, plašajā pasaulē pašreiz notiek. Viņi jutās līdzīgi diviem gaismas stariem, kas izviesti pasaules telpā, ka viņus tagad skart var vienīgi nejausība.

Otrā rīt atskrēja kāds paziņa.

— Te nevar vairs palikties! — viņš sacīja uztraukts. — Viņā galā jau žandarmu ķēde iet, mājā pēc mājas ķemmēdama vīriešus. Ar suņiem izokškerē visus kaktus. Domā, te viņi pametīs tā? Nav vairs ko gaidīt, jālasās tālāk.

— Es tomēr palikšu tepat, — Grasis atkal apliecināja. — Ar labu es viņiem rokās nedošu, tam esmu nodrošinājies. Pie tam, es domāju, viņi te mežā nelidīs . . .

— Kā nu tu redzi, — paziņa atrauca. — Es gan uz to galu, kur mazāk sprādzienu, — viņš pameta ar galvu uz vakariem.

Kad paziņa aizgāja, Grasis sāka drudzaini rakt paslēptuvi. To viņš bija jau vairākas dienas iecerējis. Nu bija pēdējais laiks ķerties pie darba. Blakus patvertnei, smilšu kāpā izraka bedri, izlika dēliem, izgatavoja sūnām apkārtu aizvaru, un rūpīgi noslēpa apkārtne rakumu pēdas.

— Gluži kā zārks kapa vietā, — sacīja Rasma. — Tur nu gan es iekšā nelidīšu.

— Toties mūs te neviens vācietis neatradīs, — apgalvoja Grasis. — Ja vēl apkārt nobārstīsim šņaucamo tabaku, tad pat suņi mūs nesadzīs.

Nākamā nakts bija tāda pati: lidmašīnas, ugunošana, sprādzieni. Uz dzelzceļa stigas visā posmā bija sablīvējušies vagoni.

— Ja tos ieraudzītu krievi, tam mums nav glābiņa! — nopukojās Grasis. — Nolādētie, būtu ātrāk vākušies prom . . .

«Viņi» tomēr nedomāja par Grašu pāra drošību. Vagoni nostāvēja visu priekšpusdienu. Bet ap pusdienas laiku nez' kur no meža izlida Jansons — tāds atālās paziņa, kokzāģētavas strādnieks.

— Biedri inženier, — Jansons pētot paskatījās Grasm acis, — es domāju, ka varu jūs tā saukt, — viņš piebilda, viegli pasminēdams. — Mūsējie jau Rīgā, pēc pāris dienām būs klāt arī šē. Es domāju, ka mums vajadzētu drusku piepalīdzēt frīcim ātrāk lasīties . . . Tos vagonus vajadzētu nogriezt . . . Grasis neuzticīgi pavērsis cietimā. Kādu ļaužu? Un kāpēc taisni pie viņa nācis?

Jansons tūlī pastēdzās piebilst:

— Mani neviens nav sūtījis, es tā — uz savu roku. Tāda nelāga sajūta sēdēt, slapstīties

un gaidīt, lai citi izšķir tavu likteni. Pārņāks biedri, prasis: kamēr mēs cinījāties frontēs, ko jūs te esat darījuši? Kāpēc jāvēl aizvest transportu, uzspridzināt tiltus, aizvest fabrikas? Ko tad lai atbild?

— Par vēl u esam atmodušies, kad viss jau izšķirts, — Grasis atsacīja domīgs. — Vagoni nepazudis, gan tos atradis . . .

— Es domāju tāpat, kā tajā parunā: labāk vēl u kā nekad, — Jansons kasīja pakausi. — Tas būtu arī, kā saka, sirdsapziņas labad. Iznāk, ka mēs tikai savu ādu glābjām, ka viss tas, kas te notiek, nebūtu mūsu darīšana, ka mums vienīga — Ancis vai Brencis uzmetas par kungiem. Bet domāju, ka tā tas nav, ka nan un tāpat jums, Graša kungs, nav gluži viens pīpis, vai te vācietis un lielie, vai paši strādnieku ļaudis valda.

Grasis domīgs košļāja papirosa galu. Pareizi, vajadzēja kaut ko darīt! Bet . . . viņš pavērsis logā, tur pie vārtiem stāvēja Rasma, vērodama kļuso meža ceļu. Nebija vēl gads, kamēr viņi bija saasatījušies kopējā dzīvē. Nu viņi atstāt? . . . Tas, ko Jansons teica, bija pārāk nopietns, lai tā uzreiz tam pieķertos. Un ja jau līdz šim viss izšķirts bez viņu piepalīdzības, vai tagad viņu vairs kāda nozīme? . . .

Tāpēc Jansonam viņu neizdevās pārliecināt. Promiedams viņš vēl piebilda:

— Es ceru, Graša kungs, ka tas vismaz paliks tepat . . .

— Par to jūs varat būt drošs, — Grasis sniedza roku.

— Es esmu inženieris, tehniķis. No politikas nekā nesaprotu. Gribu dzīvot un strādāt . . .

— Bet inženiera kungs, — Jansons vēl mēģināja pārliecināt: — kur tad te tā politika, kad mūs aplaupa, aizved mūsu mantas, mūsu labību, lopus, mūsu vilcienus un automobīlus, ķer un tvarsta mūsu brāļus un māsas, mūs pašus? Vairāk nekā divas nedēļas viņi jau gāžas te cauri uz savu fāterlandi kā briesmīga lavina, bet mēs tikai noskatāmies. Es domāju: tur nav nekādas politikas, bet vienkārša aizstāvēšanās.

— Jums taisnība, — sacīja Grasis, — es tomēr nevaru tā uzreiz. Sevi es prātīšu aizstāvēt, ja mani tvarstīs, bet par to, ko jūs sakāt, es nezinu, man par to vēl jāpadomā . . .

Tā viņi šķīrās. Pēc tam Grasis sarunu pastāstīja Rasmai un piebilda:

— Es domāju par tevi, mana mazā. Iznāk, ka tu man esi vairāk nekā tie vagoni. Vai tas ir pareizi?

Rasma viņam mīli izsmaidīja.

Kaujas troksnis nāca arvien tuvāk. Jau sāka dzirdēt šautenu un lozmetēju kārtas. Sprādzieni un artilērijas šāvienu izvērtās nepārtrauktā

dunoņā. Grašu pāris lielāko dienas daļu pavadīja patvertnē. Bet pievakarē gadijās pavisam kas neparasts. Šāvīņu troksnis bija tā kā atālinājies. Rasma izgāja dzīvoklī gatavot pusdienas. Grasis sargāja patvertni, kur bija sanastas dažas svarīgākās mantas. Piepeši viņš izdzirda sievas spiedzīgu kliedzienu. Grasis metās turp. Durvis viņš saskrējās ar sievu.

— Bēdz, žandarmi! — sauca Rasma. Grasis tūlīn metās atpakaļ. Viņš vēl izdzirda aiz muguras vāciešu kliedzienu, dažus šāvīnus, bet tajā pašā mirkli viņš pazuda savā paslēptuvē, ātri pārvilkdams aizvaru pāri galvai.

Divi vācu žandarmi, velti izdauzījušies, bija izsītuši logu un caur verandu ielidzīti dzīvoklī. Tikko tur iegāja Rasma, viņa ieraudzīja tos kravājamies pa istabu. Tā kā vācieši reizē ieraudzīja arī Rasmu, viņa acimirkli aptvēra situāciju un spalgi iekliedzās, lai brīdinātu viru. Bet tad, iedomājušies, ka viņa ar savu kliedzienu varēja taisni viņu atvīlināt šurp, viņa metās atpakaļ. Tanī pašā brīdī laukā izskreja arī žandarmi. Viens Rasmai pakaļ, otrs pa logu uz sētu. Abi redzēja aiz šķūņa stūra pazībam vīrieša stāvu, šaudami nesās turp. Bet cilvēks bija izgaisis tikpat kā acu priekšā. Viņi izskatīja visus krūmus un paceres, ielida zemnicā, izokšķerēja šķūni, vairāk reizi pārstaigāja tieši pāri aizvaram, kas sedza Graša slēptuvi. Izskreja uz kaimiņu zemnici, kur grozījās sievas un bērni.

— Kur palikās cilvēks?
— Kāds cilvēks? — sievas nesaprašanā skatījās apkārt. Viņas tiešām nebija nekā redzējušas.

— Tas, kas te tikko izskreja. Cilvēks ar acenēm.

— Acenēm? — kaimiņiene brinījās. — Mums te tādu nav. Ak tā, bija gan viens . . .

— Kur? Kur viņš palikās?

— Tas jau pāris dienas atpakaļ aizbrauca uz to pusi. Vai tad jūs to nezinaat? Viņš taču ar jums tur pinās.

Vācieši atgrūda sievas, ielida zemnicā. Izspārdīja kājām mantu saiņus, kas tur bija savilkti, bet, nekā neatraduši, lamādāmie gāja atpakaļ.

Rasma trīcdēma stāvēja turpat pie trepēm. Viņa nedrīkstēja ne pakustēties, lai nenodotu sevi ar kādu acu skatienu vai nejaucas kustību uz vīra paslēptuves pusi.

— Kur viņš palikās? — prasīja vācietis, tas, kas bija ar sudrabainu lenti ap kaklu. Viņam varēja būt gadi trīsdesmit pieci, nejauka rēta sejā no kreisās auss uz grimasē saviebtu muti. Deguns ar lielu kūkumu un smailu, iesarkanu galu, drusku iešķībs uz rētas pusi. Pelēkās acis salti raudzījās sievietes sejā.

— Kur palika vīrs? — viņš vēlreiz bargi uzkliedza, kamēr

otrs, krietni jaunāks gados, smaidīgs grozīja rokās mašīnpistoli.

— Nesaprotu, — Rasma tikko dzirdami atbildēja.

— Vīrs, vīrs! Nu, tas, kas tevī bučo, te . . . te . . . — jaunākais čapstināja lūpas un nekāunīgi pieķēra ar roku Rasma zoda galam.

Rasma atvēzējās un pakāpās soli uz trepēm.

— Oho! — vācietis iesvilās. — Sivēnu mātē! Kur palikās tavš vīrs, kad tev prasa? Vācu feldfēbelis kad prasa, tu . . . — jaunais izvīpa pavisam kaut ko nešķīstu.

Feldfēbelis izvilka no kabatas papīra lapu.

— Tavš vīrs ir Heinrichs Grass? — viņš jautāja. — Inže-

Nesaprot? Ai, slikti, tāda skaita kundzīte, vēl varētu padzīvot Kur ir tas saimnieks? Kāpēc nebraucāt viņam līdzī? . . . Nu, nerādi man tik skābu purnu, labāk pasmaidī vienam dižciltīgam vācietim . . .

Feldfēbelis iznāca ar krietnu saini padusē. Rasma uzmeta skatu sainim. Viņas vilnas lakatā bija ievīstīti daži drēbju gabali un varbūt vēl kaut kas. Vīra baltā zīda kaklauta stūris karājās laukā no saina.

— Zagļu banda! — Rasma sacīja tikko dzirdami.

— Ko? Ko tu teici? — feldfēbelis iebļāvās. — Banda? Nu, marš, es tev rādīšu — Landa!

— Bet māju vajaga aizdedzi-

Rasma? Pabāzīs galvu gar šķūņa stūri, ieraudzīja, ka gala durvis vaļā. Vai vācieši būtu vēl tur? Varbūt paslēpušies un gaida? Viņš neuzdrošinājās iet mājās. Nejauks drudzis viņu kratīja. Varbūt tas bija no drēgnuma, kas ielīdis kaulos, sēžot tumšajā bedrē? Atskatījās uz kaimiņu zemnici. Caur kailo krūmu puduri ieraudzīja, ka tur grozās kaimiņiene. Aizlavījies līdz sētas stūrim, sauca:

— Cst, cst!

— Vai dievin, Graša kungs! — kaimiņiene izbīlī sasīta rokas.

— Kur jūs bijāt iekritis? Jūsu kundzīti aizveda . . .

— Ko aizveda? — Grasis nesaprata.

— Jūsu kundzīti. Vācieši, divi gabali. Būtu kāds stingrāks virietis, ar rungu varēja nosīst. Tādi suslaki vien bija . . . Vai dievīp, ko nu darīsiet, ka nenāk arī jums pakaļ!

Grasis metās uz māju. Visas durvis bija vaļā, istabas savandītas, skapja durvis atlauztas, drēbju gabali mētājās pa grīdu.

— Rasma, Rasma! — sauca Grasis. Tad tā kā apstulbis apstājās pie zemē nosvietās sievas gūmetnes. Pacēla. Vācieša papēdis tur bija uzmits, Rasma smaidis izlikās sašķiebies kā uz raudāšanu.

Kaimiņiene klusu pieklauvēja.

— Piedodiet, ka es jūs tā traucēju, — viņa kautrīgi sacīja, it kā būtu vainīga pie Grašu nelaiemes. — Sargieties, viņi nāks atpakaļ! Es dzirdēju, ka tas ar to liko knābi sacīja: «Nekas, to mēs vēl paspēsīm!» Ko citu kā jūs viņi grib paspēt vēl noķert. Uzmanieties! Tas jūsu draugs, tas Krūklānds droši vien jums uzlaidīs vīrsū. Labs tas cilvēks nebija, es viņu sen pazīstu . . .

— Lai nāk, es viņus te pagaidīšu, — drūmi atteica Grasis, vīstidams revolverti rokā. — Un ja nenāks, iešu pats pameklēt . . .

— Vai dievīp, ko nu, jūs arī vēl dzīsities viņiem nagos! To jau viņi tikai gaida. Kas tad kundzīte, gan jau viņa pati paglābsies. Sieviešus viņi tik traki vēl nedzen prom . . .

Grasis šajās nedaudzajās minūtēs sajūtās tā kā nežēlīgi nopērts un apkaunots. Tā kā pa ausu galam atnāca līdz viņam tas, ko teica kaimiņiene par nākšanu, vešanu un Krūklāndu. Tas viss bija kaut kur garām un prom, tikai Jansona vienkārsie vārdi par politiku un aizstāvēšanas auga kā laviņa un gūlās uz sirdsapziņas. Un divaini, ka tikai tagad viņš tā uzreiz to aptvēra, tā kā agrāk būtu dzīvojis pavisam citā, nezīnāmā pasaulē.

Divi spalgi grāvienī viņam atgādināja, ka nekās vēl nav beidzies. Cilvēki vēl kaut kur cīnījās, arī tiem bija sievas, bērni, tēvi un mātes . . . Iepriekšējiem grāvieniem pievienojās vēl citi. Liesmoja ugu-

(Turpinājums nāk. lpp.)

Konstantīns Aizpurs

Viešņa no Gruzijas

(Rudens romance)

Līst logā liegi krēsla strūklām zūm,
Siltis klusums telpā šūpodamies slīd,
Un krūtīs miers pēc dienas darba cilā.

Te vēsma man kā plūme lūpās krit,
Un mirkli telpu piesmaržina satda,
Vai kādam tikās durvis atdarit?

Prieks pēkšņi sirdi sauc man diet bez valda!
Tā esi tu, no tālumiem kas nāc,
Tā esi tu — ai, dailē Arisalda!

Pland galvā gaisīgs rozāins lakats klētis,
Sejs, rudens vēju skarts, šķiet oranžs drīzāk,
Un zalgāvis acis — topazs spodrināts.

Skrien gaŗas stundas mirkļa skrejā īsā,
Par gaišo Gruziju sāk dainas līt,
Reibst krēslas mirkli smalku dziesmu trīsā.

Mums klēpi gaismas gladiolas krit
No kamīna, kur liesmas bērzu šķīlās,
Un saules Gruziju, un palmas noskūpstīt

Skrien mūsu domas — zelta dūjas silā.

nieris? Slēpjas? Gaida komunistus? Varbūt tu arī gaidi?

— Nesaprotu, — atbildēja Rasma.

— Nesaprot, nesaprot . . . Gan tu sapratīsi, kad pielaidīs te ugumi un tevi nošaus. Tu pieskati, — viņš pamāja jaunākajam, — es iešu paskatīties, vai viņš tur neslēpjas.

Kamēr feldfēbelis vandījās pa istabām, jaunākais smīnīgi grozīja mašīnpistoli Rasmai gar krūtīm. Viņam varēja būt tikko gadu divdesmit. Ovāļajā, sārtajā sejā, blakus bērnišķībai bija kaut kas launs un cietsirdīgs.

Kad Rasma gribēja iet istabā līdz feldfēbelim, zenķis iesaucās:

— Stāt, cienītā kundze! Pakavējiet man laiku, kamēr feldfēbeļa kungs atgriežas. Vai tas, kas tur aizskreja, bija jūsu vīrs, vai, kā saka, hm . . . ? Vai jums bērni arī ir? Nu, bebi, bebi. Nē? Nesaprot? Nekas, sapratīs, kad feldfēbelis sāks runāt. O, viņš ir vecs zaldāts. Daudz komunistu nošāvis — paf, paf!

nāt, — sacīja zenķis. — Rokas granātu iesviest . . .

— Nekas, to mēs vēl paspēsīsim. Tagad: marš! — feldfēbelis nokomandēja.

Grasis ilgi nosēdēja savā slēptuvē, baidīdamies pacelt aizvaru. Visu laiku viņam šķita dzirdami soļi tuvumā. Domāja — vācieši vēl meklē, bet Rasma neuzdrošinās nākt tuvumā. Reizēm ienāca prātā paglūnēt, izmēģināt savu pistoli, ko bija iegādājies tādām nolūkam, ja viņu gribētu aizvest ar varu. Bet ka Rasmu viņi varētu pamērt līdzī, tas neienāca prātā. Runāja, ka tikai vīriešus ķer.

Slēptuve bija diezgan paprāva, bet beidzot viņam sāka pietrūkt elpas. Uzmanīgi viņš vēra aizvaru, klausījās. Kaut kur šāva lielgabali. Likās, tie bija tepat aiz kaimiņu mājām. Pacēla aizvaru vēl augstāk, — tuvumā neviena neredzēja. Sažņaudzīs rokā revolverti, uzmanīgi izkāpa no slēptuves. Likās, viss kārtībā. Bet kur palikusi

DŽONATANS SVIFTS

cildenāki, daudz cilvēciskāki. Cilvēkiem, cilvēku sabiedrībai tātad jāatjaunojas, jāpārveidojas, lai būtu šī vārda cienīgi.

Kā Svifts nonāca līdz tādiem uzskatiem?

Viņam to mācīja viņa paša dzīves tiešā pieredze. Kad apdāvināts un taisnīgs cilvēks redz, ka dzīvē viņu izmanto, ka dažādi nespējīgi indivīdi aizvīrās viņam priekšā un rīkojas savtīgi, ka dzīvē valda mantīgas šķiras, bet ne cilvēcība un taisnība, tad viņa gars ar laiku vai nu nogrimst apatijā, vai paceļas kvēlai pretestībai.

Svifts jau no pašas bērnības cietis lielu nabadzību un visādu pazemojumus. Viņš gribēja to cēloņus satriekt. Viņš gribēja kļūt par dzīves veidotāju. Viņš ieiet garīdznieku kārtā, lai pēc tā laika prasībām tiktu arī par politisku darbinieku, kas varētu grozīt sociālos apstākļus. Bet viņš pats vēlāk graiza arī šo kārtu, jo redz, ka tur rīkojas tā, kā taisniem cilvēkiem nepienākas. Viņš nodibina politisku laikrakstu, kur raksta savas satiras, viņš ar to palīdz cietim, bet pašu to dzīves jautājumu izšķirējos nelaiž. Viņš iet pie vīgiem, viņš iet pie torijiem, bet visur tas pats. Viņš redz, ka tie dzenas tikai pēc savas šķiras šaura labuma, bet tauta cieš nabadzībā. Un tā viņš top arvien vairāk sarūgtināts, un viņa vārds top arvien asāks un spriedums nežēlīgāks. Viņš ar asu skatu ierauga visus sava laika un šķiras cilvēku netikumus un ar nežēlīgu roku norauj visus pļīvurus, kas šīs cilvēku nelādīgās īpašības sedz.

Viņa smieklī reizēm noiet līdz cinismam, bet ar savu ārdīgo spēku tie iznīcina katru pretinieku.

Vēl jaunībā viņš izdod vairākus pamfletus. Viens no tiem saucas «Pasaka par mucu», kas iegūst vislielāko ievēribu. Tā ir satira par ticību atšķirībām un teologiem. Visvairāk viņš te uzbrūk puritāņiem. Bet viņš pats arī ir teologs, un raksts top par šķērslī viņa turpmākai darbībai. Par viņa pamfletiem nevar piedot viņa pretinieki. Literārās darbības dēļ viņš savus dzīves mērķus nekur nepanāk. Svifts top cīnītājs — ir politiskā, ir ētiskā ziņā. Viņš sauc pēc «revolūcijas slotas». Viņš top par lielāko tautas aizstāvi Īrijā. Nāk pamflets pēc pamfleta, viens asāks par otru. Viņš neieredz augstmaņus, kas iegūz un atstāj nabadzības postā tautu, viņš netic arī buržuāzijas progresam. Viņš redz, ka abas šīs kārtas apvienojas, lai labāk izmantotu savu stāvokli. Viņš kādā satīrā liek priekšā šiem bezsirdīgajiem sabiedrotājiem nopirkt par lētu maksu nabadzīgo ļaužu bērnus, jo no tiem šiem privilēģētajiem iznāksot varen garšigs un — pēc uzbarošanas — tauks cepetis.

Svifta vispopulārākā grāmata ir, kā jau sacīts, «Gulivera ceļojumi», kas sarakstīta četrās daļās: Ceļojums pie Līliputiem, uz Brobdīngnagu, uz Laputu un pie gudrajiem zirgiem. Divi pirmie ir pieejami bibliotēkās arī manā latviskā tulkojumā. Un ja arī pieaugušie kādreiz Svifta grāmatu aizmirstu, tad bērnu

pasaulē arvien jūsmos par Gulivera piedzīvojumiem punduru un milzu zemē. Beigu daļā Svifts tēlo utopisku valsti, kur dzīvo cildeni zirgi, kam cilvēki netiek līdzī.

Ar katru ceļojumu šī satīra top kodīgāka. Vispār Svifta tēlojums ir reāls, bet celts uz kontrastiem. Valoda vienkārša, skaidra un noteikta. Šai satīrā viņš graiza līdz galam ekspluatatoru sabiedrību un arī tai kaļpīgo zinātni un baznīcas kungus. Asā sarkasmā viņš izsmej īpašniekus, uzstājas pret bagātības izmantošanu nelietīgā veidā, pret greznību vienā pusē un nabadzību otrā (tātad pret sociālo netaisnību), pret reliģijas fanātismu, pret varmācību. Sākumā viņš cerēja uz apgaismotu karaļa varu, bet tad pēc pieredzes atmeta arī to.

Pret Sviftu it kā sazvērējās arī viņa personīgā dzīve. Viņš mīlēja kādu vienkāršu meiteni, ko savos darbos sauc par Steilu, bet vēlāk arī kādu bagātu sievieti, kas rakstos nosaukta par Vanesu. Abas sievietes satriciekas mira, bet pats Svifts saardītiem nerviem ieigrima gara tumsā.

Jau iepriekš stāvēdams pie kāda koka, kuram kādas kaites dēļ sāka kaist galotne, viņš sacīja: «Es esmu līdzīgs šim kokam, — arī es sāksu mirt no augšas».

Savam kapam viņš bija vēlējies sāda satūra uzrakstu: «Te atdusas Džonatana Svifta piņķi, kuram nikns sašutums vairs nevar mocīt sirdi. Garāmājēj, ej un kaņo tāpat kā šis dedzīgais cīnītājs par virišķīgu brīvību».

Kārlis Freinbergs

(Turpinājums no 5. lpp.)

nis, rūtis drēbēja, verandas durvis atsprāga vaļā. Salts drebulis izskrēja cauri visai miesai, klabēja zobi . . .

Lēnā soli viņš izgāja laukā. Tumši pelēka vakara krēslis smagi gūlās pār priežu galotnēm. Viņš sameklēja lāpstu. Ceļa malas sētas stūri izraka nelielu bedri. Tad apšēdās uz bedres malas un gaidīja. Viņš zināja, ka naktī viņi nenāks — no tumsas un meža viņiem bija vairāk bail nekā no atmakas . . . Visu nakti viņš tomēr sēdēja uz bedres malas. Nekad vēl nebijušas domas urbās viņa smadzenēs. Cik reizē liela un arī maza ir šī pasaule! Cik maz vajadzēja, lai notikumi atnāktu arī līdz šim meža stūrim un pieklauvētu pie sirdsapziņas durvīm: «Ei, vienaldzīgais, kādām mēlēm tu esi modināms?» Rasma? Sieva? Vai tikai vienam Grāsm pasaulē ir sieva? Cilvēkbērns, vai tas ir pats svarīgākais, kāpēc tev jāgriež zobi? . . . Vai tikai tāpēc tev

slāpst, domas kļūst nelāgi smagas, un mēle kalst? . . .

Cik spulgi mirdzēja zvaigzmes tumšajās debesīs! Zilgana gaisma lija šurp no tās vistālākās un spožākās. Cik gadu vajadzīgs, kamēr tā atplūst līdz cilvēku visslepenākajiem sirdsdziļumiem? Vai tā ir patiesības gaisma, tas skaidrais vārds, kas atklājas vienam ātrāk, otram vēl, bet trešajam nekad?

Kad isti norima artilērijas grāvieni, Grasis to nemaz neievēroja. Nakts bija atkal klusa un skanīga, un piepeši upes virzienā atskanēja izmisīgas klatīgas un palīgsaucieni. Reizēm arī daži šāvieni, spalgi, retām kārtām. Grasis ieclausījās: vācietis pārceļtuves virzienā. Tur, kaut kur netālu dzīvoja Jansons . . .

Tad kaimiņu sētā viņš saklausīja pusčukstu saucienus:

— Graša kungs, vai jūs dzirdat, kā kliež? Vācietis tur laikam slīkst, skaidri var dzirdēt: «Glābiet, glābiet»

— Jūs taču neskrīsiat tos suņus glābt? — Grasis atjautāja ledaini.

— Dievīn zēlīgais, vai jums prāts! — kaimiņiene čukstēja. — Lai tie sātam slīkst, es pirkstu viņu dēļ nepakustināšu . . .

Tad beidzot viņi nāca. Agri no rīta, steidzīgi, pusskriešus, turēdami priežu ēnā. Vai tie bija viņi, tie paši, kurus gaidīja? «Kādi viņi izskatījās?» — domāja Grasis. — Divi. Jā taisni divus viņam vajadzēja. Grasis pacēla revolveri. Savāds miers bija pārnēmis uzreiz visu ķermeni. Līdz vārtiņiem! Ja ies garām — tad. Bet ja ne, lai nāk vien, lai nāk iekšā.

Nē, viņi pat nepaskatījās uz vārtiem. Vienaiga. Desmit . . . astoņi . . . piecu soļu atstātums . . . Piepeši rītaums atskanēja divi tikko atšķirami šāvieni, tad vēl divi . . . Abi vācietis gandrīz reizē iekrita ar sešām smiltis.

Mešā kā atbalss sāka sist mašīnistoju kārtas. Ieņķis, tā kā

taustīdamās. Mechaniski Grasis piecēlās no savas slēptuves. Grīpodams viņš gāja uz sētas otu maļu, meža pusē. «Vairbūt arī tur es būšu vajadzīgs», viņš domāja. «Tur, cauri mežam, krastmalā dzīvoja Jansons. Ko viņš teica par politiku un aizstāvēšanas? Un par sirdsapziņu? Vai tai ir kāds mērs un kā to piepilda? . . .»

Aizelsusies skrēja pretim kaimiņiene.

— Graša kungs! Biedri, pilson! — viņa sauca. — Paldies dievam! Mūsējie kļāt, krievi!

Bet ieraudzījusi Graša rokās revolveri, iekliedzās:

— Svīdriet nost to rīku! Svīdriet nost! Ieraudzīs vēl domās, ka vācietis!

— Nekas, būs labi, — sacīja Grasis. — Viņi tā nedomās. Es . . . es tur nodarbojos drusku ar politiku.

Tad viņš gāja preti pelēkajiem atšiem, kurpu gaišās, smaidošās sejas rītaums viņam atgādināja jaunību — pazudētu un atkal atrastu jaunību.

